

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

quaestio 73. An Inquisitor valeat torquere testes, si falsi deprehensi fuerint, punire.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

& propriet. Alexander, Decius & alij, quos refert & sequitur Antonius Gabrielus lib. 1. com mu. conclusio. tit. de testibus, conclus. 2. n. 64. versi. & propterea inferitur. quibus adde Geminianum in cap. nihilominus. 3. q. 9.

Denique hoc facetur in causa nostra Ioannes Ro yas. singulari 204. incipiens. Testes singulates. nu. 8. & seq. & tract. de heret. parte 2. assertio. 6. num. 127. & aliquot sequent. quorum omnium unanimis sententia est, testes concordantes in eo de quo precipue agitur, siue in substantia & effectu rei, non esse singulares; quamuis in minimis quibusdam discordent, cum ea non faciant actum diuersum.

Discordia testium in minimis non infringit eorum testimonium.

Immo vsque adeo verum est, discordiam in minimis quibusdam non nocere, vt hęc interdum testimonium reddat validius: vnde Beatus Thomas 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. argumentum, in fine, ita dixit: Quinimo aliqua discordia in testibus, (scilicet in circumstantijs non pertinentibus ad substantiam facti) facit testimonium credibilis ut Chrysostomus dicit super Matthaum: quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis, uiderentur ex condito eundem sermonem proferte; quod tamen prudentia iudicum relinquunt discernendum. hactenus idem Sorus de iustitia et iure. lib. 5. quest. 7. artic. 1. ad primum argumentum. probat tex. in l. 3. ff. de testibus, ibi: Vtium utrum eundemque praemeditatum sermonem attulerint.

Si ergo duo testes coram Inquisitore se sistant, & vnus dicat se audiuisse Lutherum dicentem, Indulgentiarum virtutem nullam esse: et alius dicat, se eodem tempore & loco audiuisse eundem Lutherum asserentem, Indulgentias a Pontificibus summis esse ad questum inuentas, nec virtute diuina pollere: sano hi plene probarent per equipollentia verba Lutherum haereticum esse: neque ab hac sententia est recedendum.

Quod si in verbis equipollentibus dubius sensus esset, qui & catholicam veritatem, & errorem referre posset: tunc quid sit agendum, abunde docui supra in hac 3. par. q. 62.

Quando non sufficiat per equipollentia probare.

Sed illud non omitam, quod si quandoque ageretur de probandis verbis formalibus: tunc proculdubio non sufficeret equipollentia. Antonius Butrius, & Abbas in cap. nihil. de verb. signific. & multi ex praecitatis, & alij quos refert & sequitur Nicolaus Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco ab equipollentibus.

Q V A E S T I O LXXIII.

An Inquisitor valeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire.

S V M M A R I V M.

- 1. Inquisitor per se potest tormentis subicere testes.
- 2. Et illos, si falsi inuenti sint, extraordinarie punire.
- 3. Rationes pro vtraque parte adducuntur.

A 4 Soluuntur qua contra veritatem opponebantur

Eptuagesima tertia quaestio est: Vt Inquisitor valeat testes torquere pro habenda veritate, seu alijs punire eos quos manifeste deprehendit in causa fidei esse falsos testes, seu contra iustitiam falso & scienter imposuisse medio iuramento, crimen haereticæ prauitatis?

Respondemus q. sic: & licet nec de iure speciali, nec in priuilegijs Inquisitorum, nec in consultationibus titulum de hereticis aliquid de hoc habeatur: tamen hoc est de iure communi; ut testes possint torqueri, & etiam si falsi deprehensi fuerint, puniri: & hoc potest fieri in causa praesenti, ut declarat Paulus de Leazaris in c. Multorum, de heret. in Clem. in principio super verbo, Vel tormentis exponere illos, qui dicitur ibi sic: Illos, si licet pro huiusmodi negotio inquisitos, aliud videtur in testibus, si causa subit eos torquendi: quia cum per se solum quilibet possit inquirere, poterat omnia ad illud necessaria, & sine quibus illud non potest expediri, de officio delega. Præterea, & c. Prudentiam. verbo, explorari. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. Sed planum est, quod ad veritatem habendam debet iudex laborare, de proba. Quoniam 14. q. 2. Quamquam. 30. q. 5. iudicantem. 23. q. 8. Occidit. de testi. Cum causam, & c. de iudi. iudices, cum concordantibus: quam ab iniuri & suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. Illi qui ubi ne tatur de tormentis testium, ipsum ergo testem poterit Episcopus & inquisitor, & quilibet per se torquere.

2. Et eadem ratione videtur, quod eum possit extraordinarye punire, si falso testimonio aut eius offendit durante iudicio. C. de testi. Nullum. Ad idem de penis. Super his. & cap. Dilectus.

3. Sed contra videtur, quia ratio quæ subest in inquirente, subest in teste: ergo erit idem in utroque, de tra. sla. c. 2. cum concor. Et hæc duo infra equiparantur ibi prauitatem ipsam vel impedimentum officij. Et si dicamus, quod Inquisitor non habet ordinariam, videtur casus in Authen. de testib. §. si uero. Pro hac parte facit, quia cum quilibet possit inquirere usque ad sententiam, & testes sint pars negocij: de verb. sig. Forus. cui licet totum, & pars, de reg. iur. Cui licet. lib. 6.

4. Solutio. primum verum est, ubi testem uult torquere pro ueritate habenda contra Titium delatum, uel eum extraordinarye punire tanquam coram eo notorie delinquentem. Facit quod not. de confessis. c. 2. & quod ibi notat Inno. & de iurei. Cum in positionibus. lib. 6. & iura supra allegata. Si uero format inquisitionem contra eum propter hoc: ita quod est noua instantia, cum testis sit nunc principaliter inquisitus, aliter per se non posset eum torquere: & sic intelligantur iura supra allegata.

Et de facto hic casus accidit Tholosa Anno Domini MCCXXII. ut uidi in sententia continenti: nam pater deposuerat contra filium crimen haereticæ prauitatis, & postmodum reuocauit.

COM-

In hac questione tria sunt a nobis potissimum tra-

Etanda. Primum erit: An Inquisitor testes in suo tribu-

nali delinquentes punire possit. Alterum erit: An Inquisitor solus possit torque-

re testem quoties opus fuerit, non adhibito Episcopi consilio; & vice versa idem possit Episcopus sine Inquisitore.

Postremum erit: Qua pena sint afficiendi testes in hoc tribunali falsum testimonium dicentes, & alicui haresis crimen imponentes: quod est precipuum & magni momenti in hac causa, & frequens etiam propter insignem hominum malitiam & iniquitatem.

Sed primum adducendi sunt, qui de materia questionis huius differunt, inter quos precipue hoc agunt Zanchinus, & ibidem Campegius tract. de h. & r. c. 14. Tabienfis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 84. idem in enchiridio violata religionis. titu. 38. Ioannes Royas tract. de h. & r. par. 2. assertio. 8. plenissime Emericus 3. p. in 12. modo processum fidei terminandi, quibus adde Iulium Clarum in §. falsum. differunt & alij suis locis postea referendi.

Quantum ad primum caput attinet, tametsi olim controversum fuerit, an Inquisitor possit testem falsum, aut aliter in suo tribunali delinquentem punire, cum sit iudex delegatus, qui non videtur posse testem coram se delinquentem coercere, ut late demonstrat tradita per Menochium lib. 1. de arbitrarijs iudicium q. 91. nunc hac controversia, ob solam consuetudinem in contrarium cessat: nec propterea longum nobis tempus in ea dirimenda terendum erit.

Cum enim Inquisitor sit delegatus Romani Pontificis, non mirum si possit testes coram se delinquentes ex propria iurisdictione, concessa sibi per delegationem, punire. Speculator tit. de teste, nu. 44. & ibi Ioannes And. verbo, coget. & Abbas in c. 1. extra de crimine falsi, nu. 9. & alij optime ergo concludunt hic Emericus nu. 1. hoc iure communi competere: quamvis nullis priuatis statutis hac potestas Inquisitoribus videatur esse concessa. & hac sint satis quoad primum caput.

Alterum est de potestate Inquisitoris in torquendis testibus non requisitis Episcopo: in quo articulo Emericus hoc loco ex sententia Pauli de Leazaris aperissime sentit, quod quamvis reum non possit punire sine altero torquere: at testem quilibet potest per se torquere. & ratio qua vitur hic nu. 3. elegans est: nam cum vnusquisq; per se vsque ad sententiam inquirere possit, & expedire quacunque ad plenam causae cognitionem desiderantur, & testes sint potissima totius causae pars, sane si casus occurrerit, in quo necesse fuerit torquere testes, & solus Inquisitor, & solus Episcopus id per se efficere poterit: atque hoc iure vimur: tenet Zanchinus tract. de h. & r. cap. 14. nu. 3. ibi. Dic quod Inquisitor poterit cum ponere ad torturam. & ibi Campegius versic. ex his iam colligere possumus. & Tabienfis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. & alij quos in re manifesta omitto.

Id tamen est caute obseruandum, quod si contin-

A gat ex teste reum fieri, isque torqueri debeat; tunc non poterit solus Episcopus, aut solus Inquisitor id efficere. clemen. 1. de h. & r. §. proter quod. vers. duro tamen. atque ex his remanent satis aperta, quae ab Emerico traduntur hac questione; nam circa haec duo potissimum versatur.

Testem effectum reum non torquet solus inquisitor.

Sed tertium caput est iam declarandum, in quo tota difficultas posita est, nempe: Qua pena affici debeant testes falsi in hoc crimine haresis delinquentes.

De falso accusator eiusque pœnasatis multa diximus supra in hac 3. parte, num. 67. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem, ubi promissimus hic nos fore declaraturos quod ad falsum testem spectabat.

B Ac primum quam ingens scelus committant falsi testes, luculenter explicatur in c. 1. extra de crimine falsi. in hac uerba. Falsidicus testis tribus peccatis est obnoxius; primum Deo, cuius praesentia contemnit: inde iudici, quem mentiendo fallit; postremo innocenti, quem falso testimonio laedit. haec ibi.

Graue scelus est dicere falsum testimonium.

Nullus autem falsus testis grauius aut horribilius delinquit, quam qui in hoc tribunali uirum catholicum haereticum esse mentiendo asserit cum pietatis intuitu, grauisimo periculo reum exponat, cum nomina falsorum testium ei occultentur, & proinde difficilius se defendere queat.

C Falsum autem testem iura uocant non modo eum, qui mendacium dicit, sed & qui ueritatem occultat, c. 1. extra de crimine falsi; cuius uerba sunt: Vterque reus est, & qui ueritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodelle non uult, & iste nocere desiderat. haec ibi.

Quis dicatur falsus testis.

Nec modo hunc uoco falsum testem, sed etiam illum, qui refert quidem uerba ipsa illius contra quem testificatur, sed de illis tamen testificatur alio sensu, quam prolata sunt; ut si ea non integra referat: uel dicat uerba hereticalia fuisse prolata affirmatiue; cum tamen aut recitando & referendo, aut interrogatiue fuerint dicta, Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 89. vers. est quoque falsus testis. & in hoc diligenter animaduertere debent iudices fidei; cum frequenter haec in suo tribunali contingere soleant.

D Sed iam qua pena affici debeat testis falsus in hoc tribunali doceamus. ac primum uidetur dicendum eos non esse plectendos talionis pœna, nec tradendos in aliquo casu curiae seculari. primo quia nullo iure ueteri nominatim cautum inuenio in hac causat, ut testes hac pœna plectantur.

De poena falsidicorum testes.

E Rursus in tribus illis uetustis Concilijs Tholosano, Biterrensi, & Narbonensi, quibus plenissime constitutum extat, quidquid ad pœnas & poenitentias reorum in hac causa spectat, de hac poena in testes falsos exercenda nullum apparet uestigium. Sed in Biterrensi c. 26. aduersus deierates, & inducentes alios ad deierandum (hoc est, ut ego interpretor, ad falsum deponendum medio iuramento) pœna deportationis vestis crucibus signata, continetur in hac uerba; Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiori parte duarum crucum (quas portare habet in pectore, & inter spatulas) brachium transfuersale palmi vnus uel circa. haec ibi.

Ad haec nullus ex ueteribus (quos ego uiderim) de

de crimine heresis tractans talem panam imponendam docuit. Nam Zancbinus qui de hac re plura tradidit tract. de heret. c. 14. arbitrarie panitentias iniungendas docuit testi falso per inquisitores. Emericus quoque qui omnia fere persecutus est, que ad negotium heretica prauitatis spectant, neque in hac quaestione, neque in 12. modo processum fidei terminandi, huius pane meminit: cum tamen plenissime ageret de testibus falsidicis puniendis: quamquam indicet vitam eis de sola benignitate & misericordia relinqui.

Postremo non videtur ubique receptum in sacro Tribunali ut testes huiusmodi curiæ seculari tradantur, & ultimo supplicio afficiantur.

Sed in contrarium facit primum, quia quamuis in accusatore abolita sit & antiquata talionis pena, ut ostendimus supra in hac 3. p. nu. 67. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem. §. his positis. at in testibus adhuc habere locum testantur. Bal. in c. 1. §. iniuria, de pacificatione firmada in uisibus fendo, & in l. 2. C. de rebus creditis. Corsetus in singulari incipiente: Testis. el. 12. Iason in l. et si lege. nu. 5. C. si contra ius uel utilit. publicam. et in l. si duo patroni. §. si. ff. de iure iuran. idem in Summ. si quis postulante. num. 64. Instit. de adlio. Alexander. cons. 55. incipien. in causa inquisitionis. lib. 7. Guido Papæ decisione 44. incipien. Testis falso deponens. Cassaneus super consuetud. Ducatus Burgun. rubrica 1. des iustices. super textus. es droictis dicelles. nu. 15. Socinus consi. 185. lib. 2. Covarruias in cap. quamuis postum. de pæctis lib. 6. par. 1. §. 7. num. 6. Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 87. Nellus tract. de testibus. §. falsus testis. num. 231. Petrus Duenens in regula 7. incipien. Accusans aliquem. versic. quod tamen in testibus. quod non obscure probat textus in l. 1. §. praterea. ff. de Sicarijs, ubi falsus testis in causa homicidij punitur tamquam homicida, si dolo malo deponat. & in Hispania lege quadam Taurina 83. nominatim cautum est, testem falsum in causa criminali puniendum eadem pena. qua reus foret puniendus, si verum deposuisset contra eum. videantur ibidem Antonius Gomez, & Palacios Rubius, & alij plerique, varijs locis, quos longum esset recensere.

Iam in hac heresis causa testem falsum talionis pena plectendum asserunt Ioannes Rojas tract. de heret. parte secunda assertione 8. & Iacobus Simancas de catholica institu. tit. 64. num. 90. nec desunt vniuersæ & efficaces rationes, quibus hæc sententia nititur.

Primum quia hoc crimen grauius est cæteris, cap. Vergentis. extra de heret. grauius ergo plectendus erit, qui falso contra quempiam de eo testificatur.

Rursus cum testium nomina in hoc tribunal non publicentur, reus nix potest diuinare, quis cum falso testimonio urgeat, & propterea difficilius potest se tueri. & quemadmodum grauius est hominem interficere veneno, quam occidere gladio. l. 1. C. de malef. & Mathemat. quia qui veneno interficit cum occulto id faciat, aufert ei qui occiditur omne remedi-

se defendendi: ita qui in hoc crimine falsum deponit contra aliquem, grauius peccat: nam cum occulto mendacium dicat, quod non facile detegitur propter non publicata testium nomina, iustam defensionem, qua est de iure nature, l. 1. v. in ff. de iustis, & iure, ei subtrahit.

Postremo Leonis Papa decimi diploma extat de rebus in Hispania, datum Romæ apud Sanctum Petrum die 14. Decembris, anno M D X V I I I. Pontificatus sui anno sexto, quo Inquisitoribus Hispania conceditur, ut possint falsum testem curiæ seculari relinquere irregularitatis securi. eius rescripti verba

ita habent; Intelleximus quod multi peccati ingenij heretici in testimonijs, quæ perhibent super dicta prauitatis veritate inquitenda, falsitatem quandoque prece, pretio, odio, uel amore, & quandoque metu committite, aut se eandem falsitatem commisisse publice licet falso fatentur uentur: Sicque huiusmodi diabolice artis ministerio pleium que uel damnantur infontes, uel diuina maiestatis Dei, & orthodoxæ fidei sub Christiano nomine derisores uitium consequuntur. Ad quæ facinora perpetranda ipsi falsi testes iam propria improbitate & inconstantia, quam euidacia & impunita temeritate eorum, qui illes ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia alliciunt, impelluntur. Nos igitur scelestum hæc hominum genus, qui in diuinam humanamque simul naturam conspirant, & in nefandi criminis causa uel iniuste abolitionis: uel iniquæ condemnationis cætores existunt, & acriori longe supplicio, quam ceteri falsidici testes plecti soleant, dignum censentes: circumspeditioni tuæ, & vniuersis & singulis alijs per te & pro tempore existentem generalem dicta prauitatis in regnis & dominijs prædictis Inquisitorem ad ipsum Inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiuslibet status, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi, aut alijs Inquisitoribus prædictis in crimine heresis falsum scienter deposuisse, aut alium ad falsum deponendum, aut uerum tacendum induxisse, uel quempiam ob perhibitum ueritatis testimonium, uel propter falsum non attestatum, occidisse, aut membro aliquo mutilasse, aut bonis suis omnibus, uel maiori parte illorum spoliasse, uel spoliari fecisse, seu atrocissima iniuria affecisse legitime constiterit, tuo aut te deputando, seu deputandis & subdelegandis, arbitrio procedendi, & eos penis, de quibus tibi, uel illis uidebitur condemnandi, super quo tuam & illorum, quibus negocia huiusmodi commiseris, conscientiam oneramus, absque alicuius penæ seu censuræ ecclesiasticæ metu, aut irregularitatis nota tradendi uel relaxandi curiæ seculari, plenam & liberam concedimus facultatem: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrarijs quibuscunque.

Atque ita quidem habet id rescriptum, ex quo ite ex illis, quæ paulo antea retulimus, ac ex alijs fortassis,

Poenam talionis in testibus locum habet

ut in l. 1. §. iniuria, de pacificatione firmada in uisibus fendo, & in l. 2. C. de rebus creditis.

ut in l. 1. §. praterea, ff. de Sicarijs, ubi falsus testis in causa homicidij punitur tamquam homicida, si dolo malo deponat.

fi, quæ in eandem sententiam afferri possent, videtur esse iustissimum, ut falsi testes in causa hæresis pœna rationis afficiantur, & curia seculari quandoque relinquuntur. immo vero plures & maiore rationes suadet testem falsum in hoc crimine pœna rationis fore plecendum, quàm in alijs delictis, cum pœna huius criminis etiam ad descendentes condemnati extendantur, qui & honorum successione priuantur, & grauissima quoque infamia notantur.

Cæ: erum obseruandum est ex verbis superioris rescripti non quemlibet falsum testem in hoc crimine delinquentem, curia seculari relinqui posse, sed illum tantum qui grauiter seu notabiliter nocuit ei, contra quem deposuit: tunc autem exempli gratia notabiliter nocere intelligitur, cum de vera & formali hæresi deposuit aduersus aliquem.

Illi vero maxime nocuerunt, & propterea eis nullo pacto parcendum putarem, cum ille contra quem deposuerunt, velut negatiuus & impenitens ob eorum depositiones & testificationes traditus fuit curia seculari & ultimo supplicio affectus. nam hoc casu eos grauissime nocuisse, plusquam manifestum est, id quod ex illis rescripti verbis aperte colligitur, videlicet: sicque huiusmodi diabolice artis ministerio plerumque damnatae infantes.

Par ratio eorum esse videtur, qui falsum dicentes aliquem iniuste liberauerunt, qui velut hæreticus plecendus fuisset: nam & hi Deo & eius Ecclesie sacrosanctæ, & rei publicæ Christiane grauissimam inferunt iniuriam: quod tunc potissimum verum est, cum is, qui falsorum testimonium iniquo præsidio & damnabili mendacio liberatur, non emendatur, sed in erroris concepta constantia perseverat, aut etiam alios hæretica conatur inficere prauitate.

Atque hoc ipsum locum habere videtur in eo qui prece, aut pretio, testem corrumpit, ut falsum testimonium ferat, aut minis & terroribus eum ad id maleficiæ genus perpetrandum compellit: quoniam eius criminis auctor est. immo vero plus videtur delinquere, qui testi persuadet, aut quocumque alio modo inducit, ut falsum testimonium dicat, quàm testis ipse: quoniam qui mandat prius habet nocendi animum, & alium impellit ad id facinus, quod fortassis non fecisset.

Idem dicas in eo, qui mandauit alicui, ut testem aliquem prædictis modis corrumpere, l. is damnatum dat. ff. de regul. iuris. vbi Decius, Cagnonius, & cæteri, & Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 96. vide Mattheum de Afflictis: super constit. Neapolit. libro 3. in constitutione incipiente: Qui falsitatem. in Rubrica 65. de falsitate cuiuslibet in testibus producendis. Atque hi quidem proxime relati casus satis aperte contineri videntur in præcitato rescripto Leonis X.

Iam quamuis in his aut alijs similibus casibus iuste falsus testis curia seculari tradendus videatur, quia res grauissimi momenti est, in qua de vita

A hominis agitur, priuati Inquisitores iudicio meo tradatur curia seculari. id non decernent, sed ad supremum sanctæ inquisitionis prætorium rem deserent, & eius expectato decreto illud exequentur, quod præscriptum fuerit, ac sancitum.

Cum vero iudicis fidei alicui testi falsidico ob aliquam causam (ut verbi gratia, quia se sponte detulit, & misericordiam petiuit, & antequam is contra quem deposuit traderetur curia seculari, & ultimo supplicio afficeretur) parcendum putauerint, & vitam condonandam, grauissima est ei iniungenda pœnitentia. itaque in perpetuum & irremissibilem carcerem conycere poterunt, ut docuit Eymericus supra parte 3. in 12. modo processum fidei terminandi numero 209. & alias pœnitentias addere, quas tradit idem auctor præcitato loco. ad triremes quoque mitti iustissime poterunt huiusmodi delinquentes, ut pœne doloris & aqua angustia in eis sustententur, ut loquitur textus in cap. nouimus. §. pro illo. extra de verbo. signif.

Contra testes falsos sententiam palam pronuntiat, quoniam in publicum spectaculum producantur, & immani facinore coram populo patefacto, qualis eorum fuerit conatus & flagitium disertis verbis detegitur, & cur ita puniantur, ratio redditur, & omnibus innotescit: quod vtiliter plane fit & sapienter, ut ceteri eorum exemplo discant nefaria se e terra euitare.

Quod si leuiter nocuerint falsi testes, mitius puniri solent: nam cum hæreticis redeuntibus & alijs pœnitentibus ipsi quoque in publicam fidei actionem, seu publicum spectaculum infamæ mirra induti producuntur, publiceque eorum delicta leguntur, inde fustibus seu verberibus casti, vel in exilium, vel in triremes etiam mitti solent, aut alia extraordinaria pœna coerceri. Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 91. Zanchinus quoque tract. de hæret. pœnam extraordinariam eis infligendam docet.

Id est autem obseruatione dignissimum, quod tradit Panormitanus in capit. 1. extra de crimine falsi. videlicet, testem falsum in forma iudicij deponentem coram legitimo iudice, puniendum esse, etiamsi eius dictum non valeat, ut quia verbi gratia non iurauit, vel ob alias causas. idem tenet Bartolus in lege si quis legatum. ff. ad legem Cornel. de falsis. Salycerus & alij, in lege prima. C. de sepulchro uiolato, & Palacius Rubius in lege Taurina. 83. & Iulius Clarus in §. falsum. vers. Tu scis. vbi hanc dicit esse communem opinionem. Ratio verù illa est, quæ præcitato loco vtitur Salycertus, quia falsus testis, quantum in se fuit, iam nocere procurauit, immo vero & delictum consummavit: quod si ob aliquem defectum eius dictum non valuit, aut non nocuit, præter eius intentionem fuit.

Multis modis spectata personarum, & delicti qualitate in puniendis falsis testibus pœna augeri aut contra minui potest: sed illa minuendi pœnam satis idonea causa censenda est, cum quis sponte ad confitendum crimen accedit, & errati veniam po-

Cum parci- tur testi falsi dico, quas pœnitentia ei iniungi debet.

Sententia cõtra testes falsidicos publice pronũciatur.

Testes falsidici leuiter nocetes qualiter puniantur.

Testis falsidicus puniendus est, quãuis dictum eius sit inualidum.

stulat coram Inquisitoribus: quod & utilitas publica, & huius tribunalis clementia facile persuadet. & late probat Andreas Tiraquellus tract. de penis temperan. aut remittendis, causa 30.

Falsidico testi periti veniam an sit parcendum.

Questum est, an testis, qui in causa haresis testimonium dixit, veniam petens, antequam curia seculari relinquatur, admittendus sit ad penitentiam subeundam, sicut hareticus ad Ecclesiam conversus admittitur. & recte Simancas scripsit de catho. instit. tit. 64. num. 24. parcendum non esse testi penitenti, tum quia haretico id tantummodo concessum est, tum etiam quoniam cum falsus testis eum, qui innocens est, hareticum esse testetur, ille qui falso testimonio utitur, penitentiam agere non debet, nec errorem aliquem confiteri potest, cum catholicus sit: unde fit ut innocens tamquam pertinax & impenitens condemnandus veniat. iure itaque falsus testis id pati debet, quod proximo suo facere cogitavit. atque hanc quidem sententiam in eo qui falso quempiam de haresi accusavit, ut scilicet non admittatur penitere volens, tenuit Jacobus de Arena, in l. vit. C. de accusat. ubi ita quandoque servatum fuisse testatur. eum sequuntur ibidem Cynus, Baldus, & alij, & Ioannes And. Antonius de Butrio, Panormitanus, Marianus Socinus, & alij Canonistae in cap. excommunicamus. el. 2. extra de heret.

Testis falsidici an possit inquisitor vel solum Episcopus puniri possit.

Illam etiam est in hoc negotio explicari digna difficultas, an testes falsidici per solum Inquisitorem, aut solum Episcopum puniri possint. & verius est, utrumque in his puniendis interuenire debere: ita cautum est rescripto quodam Leonis X. anni Domini MDXX. ubi multa capitula per Inquisitores Regni Aragonie observanda continentur, inter cetera autem vnum id est, de quo agimus in hac verba: Et quod si aliquis testis falsum deponeret in dicto Inquisitionis officio, per iudices ecclesiasticos, ordinarios diocesis, in qua falsum huiusmodi committeretur, & per dictae prauitatis Inquisitores in eadem diocesi pro tempore deputatos, simul, ita ut alius sine alio procedere non posset, puniretur. hactenus ibi, equidem Emericus supra in hac 3. parte in 12. modo processum fidei terminandi, numero 209. cum de punitione testium falsidicorum disserit, Episcopum & Inquisitorem simul in eo negotio expediendo adhiberi, atque hoc est tutius.

Filij falsi testis an sit infames aut alij poenis aequae ut filij hareticorum subiecti.

Postremo quaesitum est, an filij & nepotes falsi testis, qui combustus fuerat, infames sint, & alijs poenis plebantur, quibus filij hareticorum afficiuntur. & verius est non subijci his poenis, primo, quia non est vsu receptum ut ita plebantur, praeterea non sunt exequandi in hoc filij falsidicorum testium, & filij hareticorum: nam haretici mains crimen committunt, quam falsi testes. cum illi & Deo & toti Christiana reipublica iniuriam faciant: illi autem in primis vni illi contra quem testificantur nocere cupiunt: postremo quamuis concederetur, par esse vtrorumque crimen, nullo tamen adhuc iure sancitum esse apparet, ut in his poenis filij falsidicorum testium filij hareticorum exequantur leges autem penales extendenda non sunt, cap. odia, de regul. iur. lib. 6. cap. par.

de penit. dist. 1. & conferunt quae copiose dicit Alfonso Castus lib. 1. de potestate legi penalis, cap. 7. neque ad sententia recedendum arbitror.

Q V A E S T I O LXXIII.

An Inquisitor citare & pertrahere possit de diocesi ad diocesim testes pariter ac delatos.

Septuagesima quarta quaestio est: Vtrum inquisitor possit de diocesi ad diocesim testes trahere vel citare, & etiam delatos de haretica prauitate?

Respondemus quod sic, non obstante constitutione de duabus dietis. de rescriptis, Nonnulli nec illa de una. eo. tit. de rescriptis, lib. 6. Statutum. sed infra sua terminos iurisdictionis potest inquisitor testes citare, & delatos trahere & vocare, ut patet in cap. Ut officium, §. denique, de heret. libro 6. ubi mandatur inquisitoribus, quod procedant contra quoscumque de haresi delatos cuiuscumque conditionis sint, dignitatis, ordinis, religionis, &c. Et sequitur: etiam constitutione non obstante de duabus dietis edita in concilio generali.

Eadem verba per omnia habentur in litteris Apostolicis Clem. Alexan. & Vibani III. de hoc Archidiaconus super c. alleg. Ut officium. & ver. de duabus dietis.

COM M E N T. CXXIII.

De sunt assertiones, prima est: inquisitor delatos seu accusatos pertrahere potest de una diocesi ad aliam.

Alterae & postrema est: Testes quoque potest euocare, & ad suam diocesim transferre, vtraque assertio facilis est, & de prima copiose egimus cum auctore supra in hac 3. parte, super quaestione 42.

De secunda pauca quaedam hoc loco sunt dicenda. de qua Simancas de cath. instit. tit. 34. de inquisitoribus Apostolicis. nu. 24. Ioannes Royas singulari 95. incipien. inquisitores fauore fidei. adde Reptorium Inquisitorum, verbo, dieta.

Itaque Apostolici inquisitores fauore fidei non obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali, testes possunt extra suam diocesim euocare, & in eam ut coram eis se sistant, & ut officium §. compestendi de heret. lib. 6.

Prudenter tamen hoc fieri debet, nam egregiae personae non facile trahenda sunt, sed ita cum illis agendum est, ut rogari potius, quam compelli videantur; & ne Imperium Inquisitorum recuset, vrbanius & modestius est, ut vel iudices ad eos eant, vel certe alios mittere debent, qui depositiones earum recipiant, idem iudicium est de viris